

رابطه بین تعلق عاطفی به فیس‌بوک و تمایل به مواد

*فرشته براتی: کارشناس ارشد مددکاری اجتماعی، دانشکده علوم پزشکی نیشابور، نیشابور، ایران (*نویسنده مسئول). barateefereshteh@yahoo.com
 حسین فکرآزاد: دکترای جامعه‌شناسی، عضو هیئت علمی دانشگاه علوم بهزیستی و توان‌بخشی، تهران، ایران. fekr0123@yahoo.com
 حمیرا سجادی: دکترای پزشکی اجتماعی، عضو هیئت علمی دانشگاه علوم بهزیستی و توان‌بخشی، تهران، ایران. safaneh_s@yahoo.com

تاریخ پذیرش: ۹۵/۵/۲۳

تاریخ دریافت: ۹۵/۱/۲۱

چکیده

زمینه و هدف: فیس‌بوک بعد از گوگل، پرریننده‌ترین سایت و بیشترین حجم ترافیک را در بازدهی‌های روزمره دارد. به واسطه محبوبیت روزافزون و رشد کمی و کیفی این شبکه‌ها و با در نظر گرفتن سوءمصرف مواد مخدر به‌عنوان یکی از مهم‌ترین نگرانی‌های اجتماعی، هدف از این پژوهش بررسی رابطه بین تعلق عاطفی به فیس‌بوک و تمایل به مواد مخدر در دانشجویان دانشگاه‌های شهر نیشابور بود.

روش کار: این مطالعه توصیفی-تحلیلی با روش نمونه‌گیری سهمیه‌ای روی ۴۰۷ نفر از دانشجویان مقطع کارشناسی دانشگاه‌های نیشابور انجام شد. ابزار گردآوری داده‌ها، زیر مقیاس تعلق عاطفی به فیس‌بوک برگرفته از پرسشنامه شدت استفاده از فیس‌بوک الیسون، اشتین فیلد و لامبه (۲۰۰۷) و زیر مقیاس تمایل به مواد برگرفته از پرسشنامه نگرش به مواد مخدر رفیعی و همکاران (۱۳۹۱) بود. در تحلیل داده‌ها از ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون چند متغیره گام‌به‌گام استفاده شد.

یافته‌ها: همبستگی معنادار، مستقیم و مثبتی به میزان $r=0/297$ و $p=0/001$ (در سطح اطمینان ۹۹ درصد) بین تعلق عاطفی به فیس‌بوک و تمایل به مواد مخدر وجود داشت. نتایج رگرسیون نیز نشان داد که تعلق عاطفی به فیس‌بوک، ۷/۵ درصد واریانس تمایل به مواد مخدر را پیش‌بینی می‌کند.

نتیجه‌گیری: آگاهی و اطلاع‌رسانی به دانشجویان درباره شبکه‌های اجتماعی مجازی و پیامدهای استفاده از آن‌ها می‌تواند در کاهش اثرات منفی استفاده از این شبکه‌ها مؤثر باشد.

کلیدواژه‌ها: شبکه‌های اجتماعی مجازی، تعلق عاطفی به فیس‌بوک، تمایل به مواد مخدر، دانشجویان، نیشابور

مقدمه

ارتباط یکی از مهم‌ترین نیازهای فطری انسان است و بزرگ‌ترین اختراعات بشر از جمله زبان، خط، چاپ، رادیو و تلویزیون و مهم‌تر از همه اینترنت در راستای پاسخ به این نیاز بوده است (۱). با ظهور و گسترش صنعت ارتباطات و در امتداد آن اینترنت به‌عنوان شبکه‌ی ارتباطی و اطلاعاتی جهانی، فضای جدیدی در عرصه زندگی مردم به وجود آمد که می‌توان با عناوینی هم چون «فضای دوم» و «فضای مجازی» از آن یاد کرد (۲). این فضای مجازی به کاربر اجازه می‌دهد تا پروفایل ایجاد کند، متن و تصویر به اشتراک بگذارند و به دیگر اعضای سایت از طریق عملکردها و گروه‌های ایجاد شده در اینترنت متصل شود (۳). از نمونه‌های موفق و برجسته فضاهای مجازی می‌توان فیس‌بوک، مای اسپیس (My space) و

فردنستر (Friendster) را نام برد (۴) که انبوهی از مخاطبان را از سراسر جهان به خود جذب کرده‌اند. به‌طوری‌که بر اساس آخرین اطلاعات «سایت الکسا» www.Alexa.com، فیس‌بوک بعد از گوگل پرریننده‌ترین سایت (با بیش از یک میلیارد کاربر در جهان) و بیشترین حجم ترافیک را در بازدهی‌های روزمره دارد. در کشور ما طبق اعلام مرکز مدیریت اینترنت، شمار کاربران اینترنت حدود ۴۵ میلیون نفر است (۵) اما متأسفانه به دلیل ممنوع بودن استفاده از فیس‌بوک از سوی مراجع قانونی آماری در مورد تعداد کاربران فیس‌بوک در ایران گزارش نشده است. تاکنون در تحقیقات مختلف، جنبه‌های مختلف شبکه‌های اجتماعی مجازی مورد مطالعه قرار گرفته است از جمله خود افشاگری (Self-disclosure) در شبکه‌های مجازی (۶)، دوستی‌های آنلاین

دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بیرجند» که بر روی ۲۱۰ نفر از دانشجویان صورت گرفت، به این نتیجه رسیدند که دانشجویان با معدل و عملکرد تحصیلی پایین‌تر نسبت به دانشجویان با عملکرد و معدل بالاتر، بیشتر از شبکه‌های اجتماعی مجازی استفاده می‌کنند (۱۴).

رستگار خالد و محمدیان در مطالعه‌ی پیمایشی خود تحت عنوان «استفاده از اینترنت و احساس امنیت اجتماعی مورد مطالعه دانشگاه باهنر کرمان» به این نتیجه رسیدند که کسانی که از سایت‌های فیلتر شده استفاده می‌کنند احساس امنیت اجتماعی کمتری نسبت به بقیه دارند. همچنین میزان احساس امنیت اجتماعی کسانی که از سایت‌های فیس‌بوک، توئیتر و کلپ استفاده می‌کنند به‌طور معناداری کمتر از کسانی است که از هیچ‌کدام از این سایت‌ها استفاده نکرده یا به سایت‌های دیگری مراجعه می‌کنند (۱۵).

در این پژوهش سه نظریه در راستای تبیین وجود یا عدم وجود ارتباط بین دو متغیر تعلق عاطفی به فیس‌بوک و تمایل به مواد مورد استفاده قرار گرفت:

نظریه استفاده - رضامندی: این رویکرد با بهره‌گیری از برخی مفاهیم روان‌شناختی به تبیین رابطه فرد و رسانه پرداخته و یکی از مهم‌ترین دیدگاه‌های خود را حول مسئله نیاز به برانگیختگی شکل داده است. این نظریه نیازهای روانی و اجتماعی مخاطبان را عامل اصلی استفاده از رسانه‌ها می‌داند.

نظریه وابستگی مخاطبان: مخاطب عصر حاضر به خاطر وجود دو نیاز به رسانه وابسته می‌شود:

- ۱- نیاز به داشته شدن اطلاعات (اطلاعات از تحولات و رویدادهای جامعه مدرن)؛
  - ۲- نیاز به ندانستن و گریز از واقعیات (برنامه‌های طنز در اوقات فراغت و ...) (۱۶).
- ساترلند (Sutherland) و پیوند افتراقی:** بر اساس نظریه ساترلند، اجتماعات مجازی می‌توانند زمینه‌های یادگیری رفتارهای منحرفانه را فراهم سازند. کاربران ممکن است در اجتماعات مجازی با افرادی متفاوت از افراد در دنیای واقعی آشنا

(Online friendships) (۷) و عشق‌های آنلاین (Online dating) (۸). در زیر به نمونه‌هایی از تحقیقات صورت گرفته اشاره می‌شود:

لویستون (Livingstone) و هادون (Haddon)، خطرات محتوایی (Content risks)، خطرات تماسی (Contact risks) و خطرات رفتاری (Conduct risks) را خطراتی می‌دانند که اینترنت برای افراد ایجاد می‌کند و اکثر این خطرات معمولاً از طریق تعاملات اینترنتی در شبکه‌های اجتماعی مجازی، فضاهای چت، پیام فوری، ایمیل و ... ایجاد می‌شود (۹).

مطالعه‌ای دیگر بالا بودن خطرات دریافتی از شبکه‌های اجتماعی مجازی برای نوجوانان پسر، نوجوانان دارای سطح پایین اقتصادی- اجتماعی و دارای ارتباط بد با والدین را نشان می‌دهد (۱۰)، کاس (Kuss) و گریفیثس (Griffiths) نیز به این موضوع اشاره می‌کنند که درون‌گراها برای جبران روابط اجتماعی خود از شبکه‌های اجتماعی استفاده می‌کنند و اثرات منفی استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی، کاهش مشارکت اجتماعی، کاهش موفقیت تحصیلی و ایجاد روابط مشکل‌آفرین است (۱۱).

مطالعه مرکز ملی اعتیاد و سوء مصرف مواد مخدر دانشگاه کلمبیا آمریکا (National center for addiction at Columbia University) در سال ۲۰۱۱ نشان داد که ارتباط قوی بین استفاده نوجوانان از شبکه‌های اجتماعی مجازی و احتمال سوء مصرف مواد مخدر وجود دارد (۱۲).

بشیر و افراسیابی در مطالعه‌ی خود تحت عنوان «شبکه‌های اجتماعی اینترنتی و سبک زندگی جوانان: مطالعه موردی بزرگ‌ترین جامعه مجازی ایرانیان» که به مطالعه شبکه کلوب پرداختند به این نتیجه رسیدند که میان عضویت در شبکه‌های اجتماعی اینترنتی و سبک زندگی جوانان ارتباط وجود دارد. همچنین میان عضویت در شبکه‌های اجتماعی اینترنتی و افزایش ساعات حضور در شبکه‌های اجتماعی و انتخاب نوع پوشش ارتباط معنادار وجود دارد (۱۳). جوادی نیا و همکاران در مطالعه‌ی مورد- شاهد تحت عنوان «تأثیر استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی بر عملکرد تحصیلی

شوند و با بی‌چهرگی تعامل برقرار می‌کنند و این ویژگی شرایط یادگیری و به دست آوردن فنون و مهارت‌های مجرمانه را تسهیل می‌سازند (۱۷).

فرضیه پژوهش: بین تعلق عاطفی به فیس‌بوک و تمایل به مواد مخدر در بین دانشجویان دانشگاه‌های نیشابور ارتباط معنادار وجود دارد.

روش کار

روش انجام پژوهش حاضر، پیمایشی می‌باشد. جامعه آماری شامل کلیه دانشجویان شاغل به تحصیل در نیم سال دوم سال تحصیلی ۹۱-۹۲ در دانشگاه‌های شهر نیشابور (دانشگاه آزاد، دانشگاه پیام نور، دانشکده علوم پزشکی و دانشگاه نیشابور) به تعداد ۶۱۹۰ نفر بود. حجم دقیق نمونه، پس از انجام مطالعه مقدماتی بر روی ۲۰ نفر از دانشجویان و با استناد به فرمول محاسبه حجم نمونه در مطالعات همبستگی چهره‌ئی و همکاران (۱۸) و با لحاظ $\alpha=0/10$ ، $\beta=0/10$ و $r=0/123$ ، ۴۰۷ نفر انتخاب گردید و به شیوه نمونه‌گیری سهمیه‌ای، مورد پرسش قرار گرفتند. این تعداد شامل ۱۶۸ پسر (۴۱/۳ درصد) و ۲۳۹ دختر (۵۸/۷ درصد) بود. به‌منظور رعایت جنبه‌های اخلاقی این امکان فراهم شد که شرکت افراد در مطالعه به‌صورت داوطلبانه باشد و این اطمینان نیز به آنان داده شد که کلیه اطلاعاتشان به‌صورت محرمانه نزد محقق باقی خواهد ماند، همچنین جهت جلب اعتماد بیشتر اذعان گردید که نیازی به نوشتن نام و نام خانوادگی به‌منظور پرکردن پرسشنامه نمی‌باشد.

ابزار جمع‌آوری داده‌ها، مقیاس تعلق عاطفی به فیس‌بوک (۵ سؤال) و مقیاس تمایل به مواد (۱۲ سؤال) بود که حاوی سؤالات بسته بودند. مقیاس مورد استفاده طیف لیکرت است که تعلق عاطفی به فیس‌بوک و تمایل به مواد به کمک آن سنجیده می‌شود. همچنین از دو چک‌لیست اطلاعات دموگرافیک (جنسیت، سن، سال تحصیلی، دانشکده تحصیلی) و چک‌لیست اطلاعات زمینه‌ای (مصرف مواد توسط اعضای خانواده، مصرف مواد توسط دوستان، مصرف مواد توسط دانشجوی و مدت‌زمان استفاده از اینترنت در روز) برای

جمع‌آوری داده‌های مورد نیاز استفاده شد. اعتبار و روایی پرسشنامه‌ها: مقیاس تعلق عاطفی به فیس‌بوک برگرفته از پرسشنامه شدت استفاده از فیس‌بوک الیسون (Ellison)، اشتین فیلد (Steinfeld) و لامبه (Lampe) است. در پژوهش حاضر روایی سازه مقیاس تعلق عاطفی به فیس‌بوک با روش تحلیل عاملی اکتشافی با چرخش واریماکس بررسی شد و ۵ گویه مذکور حدود ۵۸/۸۲ درصد از پراکنش سازه تعلق عاطفی به فیس‌بوک را تبیین کردند. پایایی مقیاس تعلق عاطفی به فیس‌بوک پس از مطالعه مقدماتی، با استفاده از محاسبه آلفای کرونباخ ($\alpha=0/82$) مورد تأیید قرار گرفت. در مطالعه الیسون (۱۹) و مطالعه عمدادی (۲۰) مقادیر مناسبی برای پایایی این مقیاس به دست آمده بود. نمره بالا در این مقیاس نشان‌دهنده تعلق عاطفی بیشتر به فیس‌بوک می‌باشد. مقیاس تمایل به مواد برگرفته از پرسشنامه نگرش به مواد مخدر رفیعی و همکاران (۱۳۹۱) است؛ که روایی سازه مقیاس تمایل به مواد مخدر در مطالعه حاضر با استفاده از تحلیل عامل اکتشافی با چرخش واریماکس تأیید شده و ۱۲ گویه مذکور ۶۱/۳۲ درصد پراکنش سازه تمایل به مواد مخدر را تبیین می‌کردند. پایایی مقیاس تمایل به مواد مخدر پس از مطالعه مقدماتی، با استفاده از محاسبه آلفای کرونباخ ($\alpha=0/78$) مورد تأیید قرار گرفت. در مطالعه رفیعی و همکاران مقدار آلفای کرونباخ ۰/۷۹۸ برای مقیاس تمایل به مواد به دست آمده بود. نمره بالاتر در این مقیاس نشان‌دهنده تمایل بیشتر به مواد مخدر است.

یافته‌ها

به‌طور کلی از مجموع ۴۰۷ نفر دانشجوی شرکت‌کننده در این مطالعه، تعداد ۱۶۸ نفر (۴۱/۳ درصد) مرد و ۲۳۹ نفر (۵۸/۷ درصد) زن، با میانگین سنی ۲۲/۷۳ سال بودند. بیش‌ترین تعداد دانشجویان (۴۰/۳ درصد) متعلق به دانشگاه پیام نور نیشابور می‌باشد و کم‌ترین تعداد (۷/۶ درصد) به دانشکده علوم پزشکی تعلق دارد. در این مطالعه ۲۲/۶ درصد دانشجوی سال اول،

روش انجام پژوهش حاضر، پیمایشی می‌باشد. جامعه آماری شامل کلیه دانشجویان شاغل به تحصیل در نیم سال دوم سال تحصیلی ۹۱-۹۲ در دانشگاه‌های شهر نیشابور (دانشگاه آزاد، دانشگاه پیام نور، دانشکده علوم پزشکی و دانشگاه نیشابور) به تعداد ۶۱۹۰ نفر بود. حجم دقیق نمونه، پس از انجام مطالعه مقدماتی بر روی ۲۰ نفر از دانشجویان و با استناد به فرمول محاسبه حجم نمونه در مطالعات همبستگی چهره‌ئی و همکاران (۱۸) و با لحاظ $\alpha=0/10$ ، $\beta=0/10$ و $r=0/123$ ، ۴۰۷ نفر انتخاب گردید و به شیوه نمونه‌گیری سهمیه‌ای، مورد پرسش قرار گرفتند. این تعداد شامل ۱۶۸ پسر (۴۱/۳ درصد) و ۲۳۹ دختر (۵۸/۷ درصد) بود. به‌منظور رعایت جنبه‌های اخلاقی این امکان فراهم شد که شرکت افراد در مطالعه به‌صورت داوطلبانه باشد و این اطمینان نیز به آنان داده شد که کلیه اطلاعاتشان به‌صورت محرمانه نزد محقق باقی خواهد ماند، همچنین جهت جلب اعتماد بیشتر اذعان گردید که نیازی به نوشتن نام و نام خانوادگی به‌منظور پرکردن پرسشنامه نمی‌باشد.

ابزار جمع‌آوری داده‌ها، مقیاس تعلق عاطفی به فیس‌بوک (۵ سؤال) و مقیاس تمایل به مواد (۱۲ سؤال) بود که حاوی سؤالات بسته بودند. مقیاس مورد استفاده طیف لیکرت است که تعلق عاطفی به فیس‌بوک و تمایل به مواد به کمک آن سنجیده می‌شود. همچنین از دو چک‌لیست اطلاعات دموگرافیک (جنسیت، سن، سال تحصیلی، دانشکده تحصیلی) و چک‌لیست اطلاعات زمینه‌ای (مصرف مواد توسط اعضای خانواده، مصرف مواد توسط دوستان، مصرف مواد توسط دانشجوی و مدت‌زمان استفاده از اینترنت در روز) برای

جدول ۱- توزیع فراوانی جامعه مورد مطالعه برحسب تعلق عاطفی به فیسبوک

درصد	تعداد پاسخگویان	تعلق عاطفی به فیسبوک
۴/۳	۶	نمره کم‌تر از ۵ (خیلی کم)
۲۱	۲۹	نمره بین ۶-۱۰ (کم)
۳۷/۷	۵۲	نمره بین ۱۳-۱۵ (متوسط)
۳۱/۹	۴۴	نمره بین ۲۰-۱۶ (زیاد)
۵/۱	۷	نمره بیش‌تر از ۲۱ (خیلی زیاد)
۱۰۰	۱۳۸	کل

جدول ۲- توزیع فراوانی جامعه مورد مطالعه برحسب تمایل به مواد مخدر

درصد	تعداد پاسخگویان	تمایل به مواد مخدر
۸	۱۱	نمره کم‌تر از ۱۲ (خیلی کم)
۵۰	۶۹	نمره بین ۲۴-۱۳ (کم)
۳۰/۴	۴۲	نمره بین ۳۶-۲۵ (متوسط)
۹/۴	۱۳	نمره بین ۴۸-۳۷ (زیاد)
۲/۲	۳	نمره بیش‌تر از ۴۹ (بسیار زیاد)
۱۰۰	۱۳۸	کل

فیس‌بوک ۲۴/۰۹ بود. مقایسه دختران و پسران از نظر تمایل به مواد مخدر نشان داد که در کاربران فیس‌بوک، میانگین نمرات تمایل به مواد پسران، ۲۷/۶۱ و در دختران، ۲۰/۵۸ بود.

در این مطالعه ۳۰/۴ درصد افراد (۴۲ نفر) دارای تمایل متوسط به مواد مخدر بوده و تنها ۲/۲ درصد افراد (۳ نفر) دارای تمایل خیلی زیاد به مواد مخدر بودند.

آزمون فرضیه

فرضیه پژوهش: بین تعلق عاطفی به فیس‌بوک و تمایل به مواد مخدر در دانشجویان دانشگاه‌های نیشابور ارتباط معناداری وجود دارد.

بررسی ضریب همبستگی مشاهده شده بین تعلق عاطفی به فیس‌بوک و تمایل به مواد مخدر نشان‌دهنده‌ی ارتباط مثبت و معنادار با مقدار $(r = 0/297)$ در سطح اطمینان ۹۹ درصد بود. در نتیجه می‌توان گفت: با افزایش تعلق عاطفی به فیس‌بوک، تمایل به مواد مخدر بیشتر می‌شود و بر عکس.

در نهایت با استفاده از مدل رگرسیونی، ۷/۵ درصد واریانس تمایل به مواد مخدر توسط متغیر تعلق عاطفی به فیس‌بوک تبیین می‌شود. مدل رگرسیون نهایی پژوهش این امر را نشان می‌دهد

۳۴/۲ درصد سال دوم، ۲۵/۳ درصد سال سوم و ۱۵/۲ درصد سال چهارمی بودند. ۷/۴ درصد شرکت‌کنندگان مصرف مواد در خانواده، ۱۸/۹ درصد مصرف مواد توسط دوستان و ۵/۹ درصد مصرف مواد توسط خود را اعلام کردند.

۳۳/۹ درصد (۱۳۸ نفر) افراد نمونه، کاربر شبکه فیس‌بوک بودند و ۶۶/۱ درصد (۲۶۹ نفر) افراد از شبکه اجتماعی فیس‌بوک استفاده نمی‌کردند. از آنجاکه ملاک ورود به مطالعه کاربری شبکه فیس‌بوک بود، تنها آن دسته از افراد وارد مطالعه‌ی همبستگی شدند که عضو شبکه فیس‌بوک بودند.

بر اساس یافته‌های توصیفی، میانگین نمره تعلق عاطفی به فیس‌بوک در نمونه، مقدار ۱۳/۶۹ بود. میانگین نمره تعلق عاطفی به فیس‌بوک در پسران ۱۳/۷۱ و در دختران ۱۳/۶۷ بوده و بین دو گروه از لحاظ تعلق عاطفی به فیس‌بوک تفاوت معناداری وجود نداشت.

در این مطالعه ۳۷/۷ درصد افراد (۵۲ نفر) دارای تعلق عاطفی متوسط به فیس‌بوک بودند. ۳۱/۹ درصد افراد (۴۴ نفر) نیز دارای تعلق عاطفی زیاد به فیس‌بوک بودند.

بخش دیگری از یافته‌های توصیفی مربوط به تمایل به مواد مخدر است. میانگین نمره تمایل به مواد مخدر در کل نمونه ۲۲/۳۵ و در کاربران

جدول ۳- بررسی ارتباط بین تعلق عاطفی به فیس‌بوک و تمایل به مواد مخدر

متغیرها	تعداد پاسخگویان	میانگین نمرات	انحراف معیار	مقدار احتمال	ضریب همبستگی پیرسون
تعلق عاطفی به فیس‌بوک	۱۳۸	۱۳/۶۹	۴/۵۷۸	۰/۰۰۱	۰/۲۹۷*
تمایل به مواد	۴۰۵	۲۲/۳۵	۸/۰۶۲		

*ارتباط در سطح ۰/۰۰۱ معنادار است

جدول ۴- مدل رگرسیونی نهایی پژوهش

مدل	ضرایب استاندارد نشده		ضرایب استاندارد شده		مقدار ثابت
	B	Std- Error	Beta	t	
تعلق عاطفی به فیس‌بوک	۰/۴۸۱	۰/۱۴۵	۰/۲۷۴	۶/۳۶۸	۰/۰۰۰
				۳/۳۱۶	۰/۰۰۱

مطالعه گلیپایگانی و خادمی تحت عنوان «رابطه تعهد به مدرسه، نگرش به مواد مخدر و مصرف آن در دانش‌آموزان» که به صورت نمونه‌گیری تصادفی بر روی ۲۰۰ دانش‌آموز صورت گرفت، ناهمخوان (۲۲) است. در مطالعه گلیپایگانی میانگین نمرات نگرش به مواد دختران دانش‌آموز در مقایسه با پسران بیش‌تر است. هدف اصلی این پژوهش بررسی ارتباط بین تعلق عاطفی به فیس‌بوک و تمایل به مواد مخدر بود. نتایج پژوهش با نتایج مطالعه مرکز ملی اعتیاد و سوءمصرف مواد مخدر دانشگاه کلمبیا در سال ۲۰۱۱ همخوانی دارد. مطالعه سال ۲۰۱۱ و ۲۰۱۲ مرکز ملی اعتیاد و سوءمصرف مواد مخدر دانشگاه کلمبیا آمریکا، مشاهده تصاویری از نوجوانان در حال مستی (Drunk)، در حال خلسه یا در حال استفاده از مواد در شبکه‌های اجتماعی مجازی (۱۲) و فشار همسالان دیجیتال (peer pressure Digital) (۲۳) را از علل تمایل و مصرف مواد در کاربران نوجوان شبکه‌های اجتماعی عنوان می‌کند. فضای مجازی دنیایی است که کاربر در آن می‌تواند فارغ از تمام مشکلات و مشکلات ارتباطی رو در رو کمبود روابط اجتماعی خود را جبران کند و این وابستگی روز به روز به اینترنت و شبکه، به دلیل ایجاد انزوای اجتماعی و دوری از اجتماع واقعی (۲۴ و ۲۵)، ممکن است تمایل او به مواد را تحت تأثیر قرار دهد. فیاض بخش و همکاران، یکی از آثار استفاده از اینترنت بر سبک زندگی کاربر را، شروع به مصرف سیگار، الکل یا افزایش مصرف آن‌ها می‌دانند (۲۶).

که با افزایش یک واحد در نمره تعلق عاطفی به فیس‌بوک، به میزان ۰/۲۷۴ واحد، نمره تمایل به مواد بیش‌تر می‌شود.

بحث و نتیجه‌گیری

رشد فزاینده فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی با آنکه بر اساس برخی ویژگی‌های بی‌مانند خود، نویدبخش حیات بهتر با ویژگی‌هایی هم چون توزیع عادلانه منابع، کم‌رنگ کردن مرزهای طبقاتی، جغرافیایی، بر خورداری مادی و پیشینه خانوادگی بوده‌اند، اما در پی خود انواع جدیدی از ناهنجاری‌ها، آسیب‌ها و جرایمی را امکان‌پذیر ساخته‌اند که می‌توان از آن‌ها به «نامطلوبیت فناوریانه» تعبیر کرد. این پیامدهای پیش‌بینی نشده و ناخواسته، متولیان اجرایی و دانشوران و پژوهشگران را با وضعیت ویژه‌ای مواجه کرده است که طی آن نظارت، کنترل، برخورد و پیشگیری از آن‌ها صرفاً با نگاهی تک‌جهانی و بدون ملاحظه خصایص فضای مجازی یا دوم، نه تنها میسر نیست بلکه ممکن است اثرات ناخوشایندی را نیز در پی داشته باشد.

در این مطالعه تمایل پسران کاربر فیس‌بوک در مقایسه با دختران کاربر، نسبت به مواد مخدر بیشتر می‌باشد، در کل نمونه نیز، تمایل پسران نسبت به مواد مخدر بیشتر می‌باشد. این یافته با مطالعه پاشا شریفی و رضایی تحت عنوان «رابطه بین نگرش به مواد مخدر با نالیمنی در خانواده» که با روش نمونه‌گیری چندمرحله‌ای بر روی ۳۰۰ دانش‌آموز صورت گرفت، همخوان (۲۱) و با

محیط‌های آموزشی نظیر دانشگاه در مقام بسیار پراهمیتی از نظر افزایش آگاهی و به چالش کشیدن نگرش‌های دانشجویان درباره مواد و پیشگیری از سوء مصرف مواد و آسیب‌های وابسته به آن (۳۰) و هم‌چنین آسیب‌های ناشی از فضای مجازی است. پیشنهاد می‌شود پژوهش حاضر در دانشگاه‌های سایر استان‌ها و با نمونه بیش‌تری صورت گیرد تا به امکان مقایسه بهتر نتایج کمک کند و مطالعه‌ای از نوع علی-مقایسه‌ای انجام شود تا جهت ارتباط بین تمایل به مواد مخدر و تعلق عاطفی به فیس‌بوک مشخص شود. به نظر می‌رسد ایجاد فرصت‌هایی برای مشارکت جوانان و نوجوانان در شبکه‌های اجتماعی واقعی در کنار ارتقاء تدریجی سواد رسانه‌ای دانشجویان، جهت بهره‌گیری هر چه مطلوب‌تر از شبکه‌های اجتماعی مجازی در کاهش اثرات شبکه‌های مجازی بر کاربران مؤثر باشد.

تقدیر و تشکر

این مقاله حاصل پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه علوم بهزیستی و توان‌بخشی تهران می‌باشد. نویسنده مقاله از اساتید راهنما و مشاور دکتر فکراًزاد، دکتر سجادی و مسئولان دانشگاه‌های آزاد، پیام نور، دانشکده علوم پزشکی و دانشگاه نیشابور و دانشجویان شرکت‌کننده در مطالعه کمال تشکر و سپاسگزاری را دارد.

منابع

1. Rahmani S. "Internet addiction associated with sensation seeking and five big personality factors in students of Tehran University". MD dissertation, university of Tehran, psycho scis train; 2008. (Persian)
2. Ameli S, Hasani H. [Two spaces damage and abnormalities of cyberspace: a comparative study of international policy]. J Cul res; 2012. 5(1):1-30. (Persian)
3. Feil U, Arjan R, Zaphiris P. Age differences in online social networking: A study of user profiles and the social capital divide among teenagers and older users in MySpace. Com Hum Beh; 2009. 25:643-654.
4. Kang YS, Lee H. Understanding the role of an IT artifact in online service continuance: An extended perspective of user satisfaction. Com Hum

از نظر گرونیوگ و همکاران، استفاده زیاد از اینترنت باعث تنهایی بسیار شده و این تنهایی و انزوا باعث کاهش تعامل اجتماعی فرد با دیگران، اختلال در هویت و در نهایت باعث کاهش مهارت‌های اجتماعی فرد می‌شود (۲۷). یکی از حوزه‌های مهم در مددکاری اجتماعی و حرفه‌های مرتبط با آن، تأکید گسترده بر روابط و تعاملات اجتماعی در بین افراد و جوامع است. آموزش مهارت‌های اجتماعی با تأکید بر روش مددکاری گروهی چند سالی است که از هدف‌های اصلی مداخلات مددکاران اجتماعی جهت تعیین تأثیر آن بر جنبه‌های مختلف زندگی افراد قرار گرفته است.

از سایر دلایلی که باعث استفاده از اینترنت و افزایش روزافزون استفاده از آن می‌شود رضای نیازهای مختلف عاطفی، جنسی، نیاز به شناخته شدن و پیشرفت (۲۸)، دریافت حمایت اجتماعی از اینترنت (۲۹) و داشتن اعتمادبه‌نفس پایین در فرد کاربر (۲۵) است. از فعالیت‌های حوزه مددکاری اجتماعی آشناسازی افراد با منابع مختلف اجتماعی و حمایتی است. شناسایی و درک درست افراد از منابع واقعی حمایتی می‌تواند عاملی مهم برای عدم جستجوی رفع نیازها از طریق فضای مجازی و اینترنت شود. آموزش مهارت‌های زندگی به‌منظور شناخت افراد از استعدادها، توانایی‌ها و نقاط ضعف خود و تلاش در جهت رفع آن‌ها از دیگر فعالیت‌های مددکاران اجتماعی است.

به‌طور کلی عوامل مختلفی از جمله عوامل مؤثر در گرایش به مواد مخدر (نیازهای عاطفی، احساس تنهایی و افسردگی و...) منجر به پناه بردن و استفاده از این شبکه‌ها می‌شود و درعین حال پیامدهای حاصل از استفاده از این شبکه‌ها (جدایی از اجتماع و ...) می‌تواند منجر به گرایش به مواد مخدر شود؛ بنابراین ضروری به نظر می‌رسد که مددکاران اجتماعی در تعامل با آسیب‌های ناشی از اینترنت و فضای مجازی، رویکردی همه‌جانبه داشته و شرایط فردی، خانوادگی و اجتماعی افراد را در تحلیل‌ها مدنظر داشته باشند.

- Compu-Med Com; 2007. 12(4).
20. Emadi A. Examine the relationship between social capital and the use of social networking sites: A Case Study of Shahid Beheshti University. MD dissertation, University of SHahid beheshti, IT Management; 2011. (Persian)
21. Pashasharifi H, Rezaye N. [Relation Between the drugs with insecurity in the family]. *Psychores*; 2009. 1(2):77-86. (Persian)
22. Golpayegani F, Khademi ashkezari M. [Review obligations to school, attitudes to drugs and drug abuse among students]. *JAddict res*; 2012. 21. (Persian)
23. Columbia University and QEV analytics (firm) CASA national survey of American attitudes on substance abuse XVII: Teens. Newyork, NY, National Center on Addiction at Columbia; 2012.
24. Ziachi M, Poorghanbari N. Internet addiction among internet users outcomes causes Solutions Proceedings of the 1st congress of cyber space and social problems. Tehran; 2012 December 9. (Persian)
25. Lashgarara B, Taghavi shahri M, Maheri A, Sadeghi R. [Internet addiction and public health at the Tehran University dormitory students]. *J Pub Heal Ins Heal Res*; 2012. 1(10). (Persian)
26. Fayazbakhsh A, Khajekazemi R, Soleymanejhad M, Rahimi F, jahangiri L, Heydari S, et al. [Internet use and mental health: to assess the knowledge, attitude and life style related to Internet]. *Hakim Res J*; 2011. 2(14). (Persian)
27. Alavi S, Hashemian K, Janati fard F. [Identity status and mental health in students using the Internet and virtual environments Tehran University]. *Beha Sci Res*; 2008. 1(6). (Persian)
28. Tajbakhsh GH, Roosta M, Abedi MH. Factors associated with Internet addiction. Proceedings of the 1st congress of cyber space and social problems. Tehran; 2012 December 9. (Persian)
29. Mashayekh M, Borjali A. [The relationship between loneliness with the use of internet in a group of high school students]. *Cogn Sci*; 2002. (Persian)
30. Taremian F. Drug use prevention in schools. Proceedings of The 1st National Congress on the Prevention of subs abus; Tehran; 2009. (Persian)
- Beh; 2010. 26:353-364.
5. <http://www.mehrnews.com/detail/News/20361061>
6. Nosko A, Wood E, Molema S. All about me: Disclosure in online socil networking profiles: the case of FACEBOOK. *Com hum Beh*; 2010. 26(3):406-418
7. Henderson S, Giling M. I ve never clicked this much with anyone in my life: Trust and hyperpersonal communication in online friendship. *2004. New Media & Soci*; 2004. 6(4):487-506.
8. Rosen LD, Cheever NA, Cummings C, Felt J. The impact of emotionality and self-disclosure online dating versus traditional dating. *Com Hum Beh*; 2008. 24(5):2124-2157.
9. Livingstone S, Haddon L (eds). *Kids Online: Opportunities and Risks for Children*. Bristol: Polic Pre/ University of Bristol; 2009.
10. Vandoninck S, Haenens LD. Social networking sites and contact risks among Flemish youth. *Child*; 2011. 19(1):69-85.
11. Kuss DJ, Griffiths MD. Online social networking and addiction- A review of the psychological literature. *Intj envir res pub hea*; 2011. 8:3528-3552.
12. Columbia University and QEV analytics (firm) CASA national survey of American attitudes on substance abuse XVI: Teens and parents. Newyork, NY, National Center on Addiction at Columbia; 2011.
13. Bashir H, Afrasiyabi M. [Case Study largest Iranian Virtual Society]. *J Cul res*; 2012. 1:31-62. (Persian)
14. Javadinia S, Erfanian M, Abedini M, Bijari B. [The impact of virtual networks on academic performance of students in Birjand University of Medical Sciences]. *Iran J Medic Edu*; 2012. 12(8):598-606. (Persian)
15. Rastegar khaled A, Mohamadian F. Using the Internet, Social Security: The Case of the University of Bahonar Kerman. *Cul- com*; 2013. 23. (Persian)
16. Norimoradabadi Y. The attitude of university students in Tehran on social networking site Facebook and its related factors: a comparative analysis of expert opinion media and Facebook users Tehran University. MD dissertation, University of Tehran, Med Man; 2012. (Persian)
17. Shoa kazemi M, Momeni javid M Social problems emerging with an emphasis on basic theories and coping strategies. Tehran: Avaye noor; 2011.
18. Rafiye H, Sajadi H, Narenjiha H, Nori R, Farahadi MH, Norozi joveynani S, et al. Interdisciplinary research methods in addiction and other problems, deviance and social problems. Tehran: Danjhe. (Persian)
19. Ellison NB, Steinfield C, Lampe C. The benefits of Facebook friends: Social capital and college students' use of online social network sites. *J*

Relationship between emotional attachment to FACEBOOK and tendency to Narcotic substance abuse

Abstract

Background: Facebook After Google is the most visited site and has most of the traffic on a daily basis. According to its popularity and qualitative and quantitative growth and substance abuse as a most important social worry, purpose of this research is examining the relationship between emotional attachment to FACEBOOK and tendency to narcotic substance abuse. Method: In this correlational study, 407 undergraduate students from the Universities of Nishabour were selected by quota sampling. Instruments included emotional attachment to facebook subscale from Intensity of facebook Scale Ellison, Eshteinfeld and Lampe (2007) and the scale tendency to narcotic substances abuse derived from attitude to narcotic substances abuse questionnaire drug Rafiee et al (2012) is. The results of Pearson correlation and stepwise multiple regression were used, too.

Result: Results showed a significant, direct and positive correlation ($r=0/297$, $p=0/001$) between emotional attachment to Facebook and tendency to Narcotic substance abuse. Regression results indicated that emotional attachment to Facebook predict 7/5% of the variance tendency to narcotic substance abuse.

Conclusion: Increasing of awareness and information of students about the consequences of their use of online social networks can be effective in reducing the negative effects of using these networks.

Keywords: online social networks, emotional attachment to Facebook, tendency to narcotic substance abuse, Nishabour students